

Томо ТОМОСКИ

КРАТКИ УЧЕНИЧКИ ХРОНИКИ ЗА НОБ ВО МАКЕДОНИЈА

Во учебната 1947/48 година работев како наставник по историја во Учителската школа „Никола Карев“ во Скопје. Споменатата година беше завршна за учениците од IV клас, т.е. за генерацијата која го започна школувањето веднаш по ослободувањето. Учениците беа прибрани од разни места на Македонија да ја следат наставата по прв пат на македонски јазик и да се подготвуваат за работа како народни учители. Во условите на обновата на земјата и на изградбата на социјалистичкото општество учениците интензивно работеа индивидуално и групно во усвојувањето на градивото од сите предмети, па и од историја. Во проширувањето на делот од најновата историја учениците беа задолжени со домашна работа на тема „Учество на мојот крај во Народноослободителната војна“. Секој ученик во вид на кратка хроника или подолг запис го даде своето видување и доживување на настаните и личностите од НОБ во родниот крај. Притоа, беа користени и прикажувањата на постарите луѓе. Составите на учениците кои потекнуваа од исто место, преку своите верзии ја збогатуваа содржината на хрониката.

Сите ученици се еднодушни во своите записи во давањето оценка за животот на народот и за државата во стара Југославија. За нив таа беше туѓа, ненародна, експлоататорска и несакана творба. Стопанската неразвиеност и културната заостанатост беа усложнети со самоволието и злоупотребите на државните службеници. Ученикот Петруш Герасимовски од с. Ранковце (Крива Паланка), меѓу другото, пишува дека народот во неговата околија бил експлоатиран од српските великопоседници со собирање разни даноци, трошарина, главарина и со вршење ангарија. „Тогај народот немаше никакво право на школување, многу народ остана неписмен од (не)грижата на тогавашна власт за просвета на народот“. Слична била положбата и на македонското население во северна Грција во времето на Метаксас од 1936—1941 година. Ученикот Крсто Василевски од с. Росен, Леринско прикажува дека Македонците не можеле

да зборуваат на својот мајчин јазик. „Тешко беше за оној што ќе беше фатен да зборува на македонски. Пресудата му беше предварително изречена: затвор, прогонство и 1/2 ока рибни зејтин и 3 ренги (риби, харинги — солени)“. Грчко-италијанската војна ја влошила положбата на трудбеничките маси во северна Грција. Имено, луѓето беа мобилизирани и притоа им беа земени воловите, коњите и колите; наводно за воени потреби, но и за препродажба на истите. Селата во Егејска Македонија останаа без луѓе способни за работа и поради тоа немаше кој да ја обработува земјата.

Стара Југославија бргу се распадна по нападот на Германија и нејзините сојузници од 6. IV до 18. IV 1941 година. Окупаторот воспостави своја власт, доведе свои чиновници, полиција и агенти, а земјата ја запоседна со војска. Тешки беа годините под окупаторска власт. Тоа беа денови на ропство, на насилство, на грабежи, на глад и на смрт. Крсто Василевски дава сликовит опис на страдањата на населението во Леринско. Имено, тој пишува дека биле разграбени житните резерви по магацините и дека завладеала ужасна глад, нечувена дотогаш во земјата. „Луѓето беа принудени да продаваат сè што имаа од вредност за да купат парче леб, Селата (полските) се исполнија со мажи, жени и деца од планинските села, кои просеа или чекаа некој да им пружи милостиња. Луѓето беа принудени да цвакаат весници, да колат мачки, кучиња и све што ќе им паднеше на рака (желки, гуштери и др.). Смртта го косеше гладното население по патиштата при барањето на милостиња“. Слична била состојбата и во другите делови на Македонија. Душанка Боева и Султана Панова пишуваат дека бугарскиот окупатор го собирал житото во Кавадарци и во околните села. На населението му било забрането да го продава житото. Тој не се грижеше за исхрана на населението и го оставаше да гладува.

Од првите денови на окупацијата македонскиот народ му се спротивстави на непријателот. Тој поведе борба за слобода и подобар живот, за братство и единство со другите народи и народности. Отпорот започна со пишување на пароли, со растурање на летоци по градовите и селата, со саботажи и диверзии, со појава на борци-партизани од Вич и Бел Камен па до Шар Планина. Борбата прерасна во Народноослободителна војна за истерување на бугарскиот, германскиот и италијанскиот окупатор, како и за уништување на контрачетниците, балистите, дражикевците и на сите домашни предавници и соработници. Попусто окупаторот настојуваше да го заудини Народноослободителното движење, со крвави казнени мерки, со затворање и прогонство на луѓето, со конфискација на имотот, со убиства и палење на селата. Непријателот беше поразен. Слободата беше извојувана и со радост дочекана од народот.

Податоците што ги даваат учениците во своите записи зборуваат за големината на борбата. Тие пишуваат за теророт и за грабежот на окупаторот во Кочани, Св. Николе, Крива Паланка, како и во селата Теарце, Гиновце, Драчево и во други места. Освен тоа тие прикажуваат за бугарската пропаганда, за формирањето на бугарската младинска фашистичка организација „Браник“ во Кочанската гимназија. Едновременно со тоа укажуваат на растежот на отпорот, на поддршката на народот, на формирањето на тајните револуционерни кружоци, на основањето на читалиштето „Искра“ како и на излегувањето на првите партизани. Во записите се внесени податоци и за интернирањето на селаните од селата, Огут, Нерав, Осиче, Габер и други места, потоа за давањето заложници, за провалите на партиските работници во Кочани, Св. Николе, Неготино и во Кавадарци, за затворањето и за измачувањето на родителите од партизаните како на пример: на Рајна Соколова од Кавадарци, за испраќањето на принудна работа, за погубувањето на 12 младинци во с. Ваташа, како и за палењето на селата и градовите. Посебно внимание заслужува расказот на учениците за борбите на Огут, Герман, Нерав, Лисец, Бела Вода, Чупино Брдо, Кркле, Просеченик, железничката станица во Неготино, за престојот на Главниот штаб на Македонија во Св. Николе, потоа за борбите за ослободување на градовите Скопје, Кавадарци, Неготино, Св. Николе, Кочани, Куманово и на некои села. На крајот да споменеме дека се приведени и податоци за партиски работници, организатори на кружоци, за борци, меѓу кои се и имињата Ивановски Ефтимов Мише — „Петре“, Јанкоски Мина Шули — „Ненчо“, Миленку Коча — „Сапо“, Матак Ѓорѓи — Манчу, Берберски Таки — „Климе“, сите од Крушево, потоа Киро Фетак, Магдалена Антева, Борче Секиранов, Христијан Тодоровски — Карпош, Мара Нацева, Фетка Наскова, Панче Пешев, Дане Филипov, Вера Трајкова сите од Куманово, потоа Лазар Колишевски, Ѓошо Гаврилов, Ванчо Бурзата од Св. Николе, Димче Габерот, Страшо Пинџур, Никола Минчев, Тодор Хаџитефов, Мара Просева, Киро и Мито Хаџивасилев, Рада Поцева од Кавадарци; Ристо Бајалски и Јанко Шопов од Гевгелија, Благој Попов, Бота Трендова, Нада Попова, Љупчо Сантев и Раде Михалов од Кочани.

Годинава кога одбележуваме 40 години од НОВ со приведувањето на неколку домашни работи на учениците, уште еднаш се потсетуваме на она време и на генерациите коишто со своите дела запишаа нови страници во историјата на македонскиот народ и на народностите.

Моето родно место и животот во него... през окупацијата и денеска

... Во подножјето на Дешат (планина) под густата букова шума се наоѓа меѓу другите села и Битуше. Битуше е село од стоитриесет куќи, располага со многу природни убавини, но не со богата и плодна земја. Земјата не може да го прехранува населението со својот плод, и затоа машките од 14 год. па се дури да можат да работат, ги напушта овие природни убавини и одат некаде далеку по светов на печлба да зарадаг некој динар за да можат на зиме да се прехранат со својата фамилија. Нарочно за време на бившите режими тоа беше многу тешко...

Кога во рана пролет ќе запее благиот југ, ќе почне снегот да се топи, ќе гледаш како се договараат луѓето кога да тргнат на печалба. Младинците-ките гледаат да ги икопираат последните денои на игранки, оти ластовичките и аку на пролет носат на сите живост, радост, на младите печалбари им носат тага, оти треба да го напуштат крајот, да ги напуштат домашните...

Најпосле кога ќе се истопи снегот почнуваат секој ден група по група да заминуваат на печалба. На сабајле стануваат многу рано, се викаат кои што се договорени да одат заедно и излагаат од дома. Домашните ги испраќаат печалбарите до радичкиот мост. Тоа е опроштајно место. Тука чекаат камиони или коли да заминат. Во тоа време додека дојдат колите се орат песни. Најпоеќе се слушаат следните песни:...

Со оваа песна печалбарите заминуваат, а попраќалените остануваат со насолзени очи. Цело лето жените и момите работаат сами она малку земјиште кое го имаат, а печалбарите некаде во туѓина работат на некој си газда за да спечалат некој динар. На есен кога ќе дунет северец и кога ќе заминат ластовичките ќе почнат печалбарите да се враќаат група по група како при заминувањето. Природата гасне, а во селото обратно; се осеќа живост оти печалбарите си дошле од туѓина...

Како секоја пролет така и во 1941 г. печалбарите се спремаа пак да заминат на печалба. Некои отидоа, а некои чекаа да помини велигден па после да одат. Во тоа време јас учев во Тетово гимназија. На 14-III- не пуштија од школо, а не е кажано до кога трае распустот. Само ни рекоа секој да замине кај своите родители. Ние како деца не можевме да схватеме што стануе.

На 6-IV-1941 год. рано пред да се појави солнцето на исток се слуша голема бучава. Кога излеговме да видиме што е тоа, небото беше исшарено со аероплани. Талјански се, рече еден од комшиите и одат кон Скопје. По едно полоина сат идат двајца селани од Ростуше и кажаа дека е Белград бом-

бардиран. Јасно е веќе дека е војна. Цадето поцрне од војнички камиони, топови и војска. Одеа накај Дебар. Никој ништо не знаеше што стануе. На 11-IV по цадето се влечеја немачки тенкови. Војниците почнаа да бегает по селата. По два дена втасаа и битишаните што беа војници. Се тури сè! Кај нас нема никаква војска, никаква власт. Германците и талијаните врвеа само по цадето и никаде не свраќаа. Никој не знае што ќе биде понатамо. После 10 дена во Ростуше рекоа дошле талијани. И навистина дошла таљанска војска-карабињери. Жандармериската станица во Ростуше стана карабињерија. Дојде една патрола и во Битуше. Првото нареѓење од таљаните беше да се предаат секакви оружја кое се наоѓаше во селаните од југословенската војска. Старата Југославија како да беше од мечка раскината па и се влечат цревата по земи; така насекаде по грмоите, по патиштата се наоѓаа остатоци од оружје и дуга војничка спрема.

Печалбарите мислеа дека Италија ќе им го попрети положението, но стана опште потешко. Мораше да се оди некаде да се заради некој грош но нема каде! Зад Тетово граница. Од Дебар понатаму не пуштаат во внатрешноста на Албанија. Мораше да се бара некој излаз. Некои преку граница со бегане отидоа во бугарска територија, некои кои се плашеа разбира се не можеа тоа да го направат. Таљаните почнаа да издаваат дозволи за Албанија. Пролетните денови стануваат се потопли. Снегот од Дешат се истопа. Граница нема. Комшиите од преку Дешат беа такви луѓе кои се занимае со пљачка како и нивните татковци и дедовци. Ноќе кога е сè мирно одеднаш ќе чуеш пискотници! Нападнале некаде и пошто биле осетени разбира се не можат да успејат. По некојпат дотрчувае и таљанските карабињери и ќе се отвореше пушкарење. Тежок беше таков живот под итаљанска окупација и албанска пљачка. Но во 1943 година кога пропадна Италија стана сосем пак грозно. Останаа сами Албанците. Напредните албанци беа затворени, убијани, а балистите пак продолжуеја со истата песна — пљачка. Секоја вечер пискотници. Иде ли ноќе не знаеш дали ќе се раздениш жив. Најпосле селаните се собираат кај кметот и решиле да земат два сејмена. Јас и аку имав слушано уште како малечко дете за тие сејмени, сепак не бев така начисто што е тоа сејмен? Го прашав татка ми. На тоа тој ми одговори. Арамиите имаат нимни командант кој се вика бајрактар. И аку одат некој кај него да барат помош т.е. да бара сејмени, тој ќе му даде од неговите луѓе, и од арамиите негови не идат да крадат никој кај своите другари. А многу ли сакат пари за тоа бајрактарот? Разбира се дека сака да му се плати и нему и на сејмените. А ако дојдат арамии од други бајрактар? Тогај бајрактарот ќе се обрачуна со нив. Јас и понатамо ги замислував луѓе многу големи и јаки. Кога дојдоа ги виѓам со бели капи, подведени, слаби, седат кај кметот

пијат ракија, пушат и разговараат нешто. Њи се стори дека не ослободија од големите стравои, но подоцна видовме дека зададоа поголеми. Почнаа да пребираат јадење пошто се хранеја со ред по куќите. За нив требеше специјално да се спрема. Ракија и тутун мораше да има. Почнаа по тоа да се интересуат кој е во селото побогат. За кусо време научија сè и куќи и луѓе и места кое како се вика, би рекол дека се тука родени. Подоцна почнаа да се мешат и во селските работи т.е. во управата на селото. Управата не можеше да реши ништо без нивно мнение. Со една дума станаа господари на се. За најмалка грешка одредено беше од нив, за нивни џеп еден долар албански (25 лека), а за поголема 1 наполеон (100 лека). Ако се пак осуди некој да им рече нешто глобата достигнуеше и до поеке наполеони. Инаку се фалеја со убиство. И навистина во тоа време можеше сè да стане. Најголемата власт ја имаа тие сејмени. Најпосле видовме дека не зе доведе сејмени да бранат од арамии, а баш арамии кои немилосрдно не пљачкаа секој ден со глоби и сл.

Еден ден ми расправаат едни жени од комшиите, дека во шумата изнад селото спазиле неколку души кои сè оделе по некои споредни патчиња и сè пазеле да не ги примети некој.

Какви беа тие луѓе, имаа ли нешто од оражје?

— Еден како да имаше нешто на рамо, како пушка само помало; па не беа така близу да ги видиме сè.

Другите? Прашав јас.

— Не им видовме ништо.

Друго нешто приметивте ли на нив?

— Немаше што кога не беја блиску, еден беше во мантил голглав, а другите имае шајкачи само не како српските што беа. Горе тесни и напред како да имаа нешто црвено, само не се гледаше.

Па како ги догледавте тие се чудни луѓе, не личат на арамии.

— Ние пиевме вода на „Пејчинова чешма“ и сигурно и тие сакае да пијат вода и кога не видеоа го менаа правецот и заминаа во шумата.

Тоа ми стана многу интересно мене. По кажувањето овие луѓе не се арамии, па што бараат тие тамо. После едно десет дена дојде кај мене еден мој другар Жарко и ми рече дека има нешто важно да зборуе со мене. Излегов од дома со него и отидовме над селото во едни ливаѓе.

Што има? Прашав јас.

— Ме погледна сериозно и полека ми рече. Другар ли си ми!

Мене ми дојде некако чудно, го гледам во очите право и тој мене исто и обајца кутеме. Јас се чудам што ме пра-

шпе така, а пак тој го чека мојот одговор. Како да не сум ти другар!

— Ами ако ти кажам нешто ќе кажеш ли и другому?

Ако е за кажување, ќе кажам, ако не нема да кажам. Ја пикна раката во внатрешниот џеп од палтото и извади едно книвче завиткано на четири пати. Досега не сме прочитале ништо на македонски јазик, а еве сега имаат книги пишани на наш јазик и истите не викаат на борба против фашизмот. Прочитај го книвчево и пази да не го загубеш, да го нает некој од сејмените. Јас го зедев книвчето и го прашав од каде го најде?

— Ми го дадоа едни другари.

Јас одма помислив дека видените луѓе во шумата од жените имаат некоја работа. Го отворам книвчево и читам...

Македонци, турци, албанци, власи и др. кренете се сите заедно да го толчеме фашизмот... Понатаму се споменуеше „Тито“. Јас не знаев кој е Тито, а знам да е име по смисалот на реченицата и со голема буква е напишано.

Кој е тој Тито? го прашав Жарка.

— Тито тоа е име на водачот на сите кои се борат против фашизмот. Станавме и решивме да се наеме утре после ручек.

Утрината се најдовме и ме носи кај него дома. Што ла видам? Двајца непознати луѓе, а околу нив опште десетина другари и другарки од село. Кога влеговме, внатре со стегната тупаница не поздравила „Смрт на фашизмот — слобода на народот“ одговори Жарко а јас не знаев како. На асталот имаше книги, седнавме почнавме да читаме, другарите ни објаснуваат. Кога брзо научивте и вие ги прашав јас, ми се чинеше дека само јас знам. Тие се насмејаа и една од другарките одговори. Па брзо е, нема повеќе од година и пол! Се зачудив и видов дека јас сум спал досега. Сега се познаваме. Каде да се сретнеме, се прашуваме, што има ново. Еден ден ми рекоа дека треба да навчеме партизански песни и јас се осекав најсреќен. Песните почнаа малу по малу да се пеат и на јавни места. Нарочно кога одиме у планина да косеме сено, ечат карпите од партизански песни.

Една вечер кога ми кажа татко ми дека ќе заминеме за Албанија на печалба мене ми падна толку мака не оти ќе го напуштам селото но работата со другарите. Да се одложи неможеше, јас не сакав да му кажам татка ми дека имам работа многу благодарна од ма која било друга и како така мораше да се замине. Отидовме преку Тетово — Призрен — Скадар. Јас не мислев воопште на работата тамо што ја работам, а се мислам за дома. Дојде и Жарко во Скадар. Заинтересиран јас одма почнав подробно да го прашувам што има ново во Битусе.

— Кај нас е борба. Партизаните го зедаа Ростуше, Битуше, Велебрдо, Дебар. Од Битуше отстапија пак оти имаше голема сила, се беа збрале сите балисти од Горна река, цемовци од Гостивар, од Албанија Германци, но партизаните секој ден напаѓаат од Дешат и вероватно сега дека се пак влезени во Битуше. Над Битуше во ливаѓено Ускамник — папраѓено са бојно поле, тука е фронтот. Дојдов кај вас да ви кажам дека ние неколку од Битуше мислиме да се придружеме во партизански одреди. Овдека другариве (кој се на работа) пристапа да тргнат и тие и утре заминавме. Јас го прашав можам ли да идам јас? Зошто да не! Ми одговори Жарко. Јас се спремив и сабајлето без да му кажам на татко ми тргнавме јас, Жарко и оште петина другари. Во Скадар ги остаивме преку триесет души печалбари од Битуше и околните села.

Стигнавме во Дебар. Партизаните ни дадоа јадење и место да се одмореме. Над Битуше се води општа борба. Жарко и другите другари беа распоредени во IV албанска бригада, а јас бев испратен во Галичник како курир. Битуше е слободно! Скопје слободно! секој ден се слушаат се нови и нови успеси. Подоцна јас бев курир во Ростуше, секој ден се наоѓав на пат Битола — Прилеп — Кичево — Ростуше. Подоцна работев со младианта во Ростуше и Битуше. Битуше сега не е како напред. Не го грозат сејмени, балисти, цемовци. Жарко ми пишуе од Дебар дека не постои за нив никаква пречка, гледаат само што порано да го извршат задатокот.

На 5-I-1945 год. се најдовме со Жарко во Скопје, во слободната наша столица. Јас бев избран како делегат за II конгрес на народната младина на Македонија, а тој заминуеше на Берлин! На Берлин одам и радостен сум викаше тој. На сремскиот фронт мојот верен другар Жарко го положи својот живот за среќна иднина на својот народ. Не само Жарко илјади наши другари паднаа за денешната слобода. Од Битуше паднаа четворица другари.

Фашистите се истерани од секаде. Сега имаме нова Југославија. Весело е на секаде. Народната власт се бори да го олесни положението на работниот народ. Битушките печалбари не са сега во такво положение во какво беа до сега во миналите режими. Печалбарскиот живот не е сега каков што беше досега. У колку се може сега ги запослуват тука а у колку не пак им укажуе помош каде и да биде. Во 1948 год. во Битуше се предвидуе да се оснива една трудова кооперација каде сите ќе бидат запослени и доволни со својата награда на вложениот труд. И аку сега заминуиш низ радичка клисура Барич ќе чуеш многу повесела песна повесел и посрекен народ неголи што беше некогаш .

Николоски Никола

Ученик од IV^a клас. учебна 1947/48 г.

Мојот роден крај во НОБ

Роден сум во с. Леуново во Гостиварска околија, кое се наоѓа на падеото помеѓу Гостивар и Дебар во подножјето на Бистра Планина. Населението до војната најпоеќе се занимаваше со печалбарство, покрај тоа и со изнесување на големи количини дрва...

Капитулацијата на бивша Југославија допринесе да се вратат во своите огништа многу печалбари, а што е најважно се прибра младината која беше запоена со нови идеи. Војската на бивша Југославија во нашиот крај остави многу комора со разни материјали; повеќето од населението земаше алишта, а сосем еден мал број земаше оружје и сите се чудеа зашто му е на истите оружјето; многу викаа „си носат огон во куката“. Не мина долго време а во нашето село почна да работи младината, да се организира, да прибира оружје и ред други работи. Како резултат на таа работа уште во 41 год. кај нас доваѓаат првите илегалци. Промените кој настануваа во сета Југославија допринесоа да кај нас во 42 год. се формира Мавровскиот одред. Во тој одред се навоѓаа најповеќе младинци од моето село и околните села. Одредот 1943 г. одејќи на акција бидува издаден и опколен во село Ново Село близу до Гостивар. Во таа борба изгинува поголемиот дел на одредот, шестмина се спасуваат, а дванаесетмина бидуат живи фатени и однесени во Тирана.

На судењето во Тирана сите бидуат осудени и ги обесиле пред сите затвореници од затворот. Смртта на нашите првоборци, нивното херојско држење пред непријателот допринесе да во 43 година во новите партизански одреди младината масово појде во нив. Тие одреди беа основа од која се формираа другите бригади од првата оперативна зона, како што беа прва косовско-македонска, подоцна I македонска ударна, после 6 бригада, 15 бригада и др.

Формирањето на одредите, активното помагање во позадината, донесе да нашето село падне во очите на окупаторот и во 1943 год. нашето село беше блокирано и сите куќи беа до темел спалени. Иако нашите куќи беа изгорени, народот економски ослабнат, тој сепак не ги оставаше својте партизани да гладуваат ами и последниот залог го делеше со нив. Увидувајќи го тоа окупаторот сето население го натера да слезе долу во Гостивар. После долги искушениа, глад, борба, разни хапсења народот заедно со своите партизани победи во своата надчовечанска борба, затоа што таа беше праведна.

Многу од нашите кој беа во партизанските одреди паднаа во неравната борба со окупаторот, а тие што останаа живи се видни дејци во југословенската армија и во други грани на нашата друштвена заедница.

Одма след ослободувањето народната власт се постара да ги излечи сите добиени рани од време на војната. Како најважно зеде да изградуат куќи кој се во многу разликуат од миналите; во тој однос има постигнато видни резултати и денес моето село нее куп од урнатини, ами е модерно плански изградено село во кое ден уз ден се нормализира животот и станува полесен и поарен.

Сотировски Боге
IV^B клас, учебна 1947/48 г.

Дебар во текот на Народно ослободителната борба

Со пропаѓањето на бивша Југославија, во мојот роден град настапија Итаљаните. Во текот на целото време, односно до капитулацијата на Италија ние бевме под окупација на Италија. Но кога власта во градот прејде во рацете на големо Албанците македонското население не можеше во никој случај да остане во Дебар и мораше да се преселува во оној дел на Македонија, кои беше под бугарска окупација. Македонското население мораше да бега, затоа што се правеа големи штети како на пример: На оние кои бева побогати, Албанците ќе влезат ноќе и ќе му бараа пари или пак ќе го отепаа, или пак ќе го опљачкаа. За целото време сите мораа да бидат врзани, и врзани устите да не можат да викаат во истата куќа каде ќе влезево големо Албанците. Това не беше само во Дебар, него во цела дебарска околија. Во текот на това време се кренаа околу 300 фамилии од Дебар. Овие фамилии повеќе одева во Скопје, Битола, Охрид и по другите градишта на Македонија. Така да мал број население остана во Дебар. Народот со големи маки го претрпе това ропство. Населението кое остана во Дебар немаше што да работи и мораше да оди на печалба во Тирана (во Албанија).

Со капитулацијата на Италија 1943 г. во нашиот град стигна мала чета партизани, која заплени голем број на војни материјали и намирници, односно ги заплени сите магацини. Тие магацини беа раздадени на народот во Дебар. Партизаните во това време почнаа да го организираат народот во Дебар во борба против окупаторот — Германија. Во това време од Дебар се образува еден младински баталјон партизани, кои кренаа во борба, и кренаа за Караорман Дебарца. После несогласието меѓу Цема Гостивари и партизаните кој ќе го управљава Дебар, и по кои правила да се владееат, нарочно да не краде, Цемо не се согласи и удри на град Дебар со 500 Албанци. Но градот не беше напуштен од партизаните иаку имеше 60 партизани. Во това време 4 дена се водеше улична борба, куќа за куќа, но партизаните бева добро укрепени во

згради. Во оваја борба најповеќе помогнаа пионерите од Дебар кои пренесуваа муниција од едно до друго место. Једна група пионери успеа да ги истерат цемовците кои беа укрепени со бомби кои беа фрлени на нив. После завршување на оваа борба, након една недела Цемо со Германци повторно нападна на градот. Во тоа време партизаните мораа да отстапат, бидејќи многу Германци имаше. После едnodневна борба партизаните го напуштија градот. Кога навлегова Цемовците одма се одадова на плачкање во градот, и сите куќи беа оплачани. Во таја барба загина 20 граѓани од Дебар ни криви ни дужни. Германците власта опет им ја дадова на големо Албанците. Во тоа време на македонското население поголем терор се вршеше. Тоа беше во крајот на 1943 г. През месец јуни нападнаа партизаните на градот но не можеа да го преземат бидејќи германците беа добро укрепени во касарните. После еден ден партизаните се повлекоја во шума. На илигден 2 август 1944 год. партизаните повторно напаѓаат на Дебар. Во таја борба поред што имаше југословенски партизани имаше и албански партизани. Така да тогај напаѓаа 2000 партизани, но не можеа да го ослободат градот бидејќи Германците беа укрепени со тенкови во касарните. После дводневната борба партизаните се повлекоја со големи загуби...

Во текот на втората борба падна младиот полтком Панче Попоски.

Владимир М. Василевски
уч. IV^B клас, учебна 1947/48